

DOKUMENTATION OG EVALUERING

– mellem forvaltning og pædagogik

Forskningsprojektet "Dokumentation og evaluering – mellem forvaltning og pædagogik" er udført i 2007-2008 i et samarbejde mellem Københavns Universitet og Danmarks Pædagogiske Universitetsskole. Formålet med projektet har været at undersøge, hvilken betydning dokumentation og evaluering har for daginstitutionsområdet.

Af Peter Ø. Andersen, Lene S. K. Schmidt og Katrin Hjort / Foto: Scanpix

Nationalt og internationalt stilles i dag øgede krav til, at de offentlige institutioner kan dokumentere deres indsats og resultater. På uddannelsesområdet i Danmark har vi oplevet PISA-tests, handleplaner og taxameterfinansiering. For dagtilbuddene er dokumentation og evaluering (D/E) gradvist formaliseret ved lovkrav om pædagogiske læreplaner, sprogvurderinger, børnemiljøvurderinger samt af indsatsen rettet mod "børn med særlige behov". Men hvad betyder D/E egentlig for daginstitutionsområdet i Danmark og for den pædagogiske praksis?

I forskningsprojektet har vi forsøgt at tegne et "evalueringslandskab", hvor vi beskriver, hvordan de statslige krav om D/E fortolkes og forvaltes forskelligt i forskellige kommuner og institutioner i landet. Vi har læst centralstatslige dokumenter, lovttekster og kommunale dokumenter. Vi har besøgt i alt 9 institutioner i 3 forskellige kommuner rundt i Danmark. Vi har observeret og interviewet pædagogisk personale, institutionsledere, repræsentanter for de kommunale forvaltninger på børn- og ungeområdet og kommunalpolitikere. Hele resultatet af vores arbejde kan findes i en samlet rapport (Andersen, Hjort og Schmidt okt. 2008). Her vil vi nøjes med at diskutere 3 væsentlige

Dorte på småbørnsstuen hælder vand op i sit glas. På glasset er der sat en ring af rødt tape, der hvor vandet skal gå til. Stop siger Helle – og Dorte stopper. Lige ved stregen. Helle tager kameraet og fotograferer. Sammen med det billede fra sidste måned, hvor vandet flød ud over alting, er det nu dokumenteret, at Dorte har lært at styre den tunge vandkande, og at hun forstår beskedden "stop".

spørgsmål, som vi er blevet konfronteret med undervejs:

- Findes der rigtige måder at dokumentere og evaluere på?
- Er evaluering og dokumentation en neutral proces?
- Vil dokumentation og evaluering skabe øget anerkendelse af det pædagogiske arbejde?

Rigtige måder at dokumentere og evaluere på? Som situationen ser ud i dag, må svaret være nej. Der dokumenteres og evalueres på mange forskellige måder. I institutionerne har vi kunnet se mange "historiske lag" af D/E praksis. Der evalueres internt - uformelt og i situationen - mellem pædagogisk personale og mellem pædagoger og forældre, og der dokumenteres via "barnets bog", opslagstavler og arrangementer med forældrene. Men der dokumenteres også med inspiration fra f.eks. den italienske Reggio Emilia-pædagogik, der tilstræber at følge børnenes "spor" for at kunne støtte deres læreprocesser.

Nyt er imidlertid det stigende fokus på ekstern D/E – både rettet mod forældrene og ikke mindst mod forvaltningen. F.eks. i form af ofte meget detaljerede udviklingskemaer, hvor det skal angives, hvad børnene "kan", "kan med hjælp" og "ikke kan" inden for de personlige, sociale, sproglige, kognitive og motoriske områder. Men også i form af planlægningsskemaer, der supplerer de læreplaner, som institutionslederne i dag efter loven har ansvar for bliver udformet, og som skal godkendes og evalueres af kommunalbestyrelsen. Planlægningsskemaerne kan f.eks. angive, hvilke emner inden for de 6 læreplanstemaer, der skal arbejdes med, hvornår, hvordan og med hvilke formål, og hvordan disse temaer skal evalueres. Men der kan også anvendes andre former for "refleksionsredskaber". F.eks. ➤

didaktiske modeller inspireret af skoleområdet, som 0-6års-området i stigende grad tænkes som en del af, jævnfør det forstærkede fokus på læring og på at opstille mål for læring.

De nye lovkrav rejser imidlertid en række nye spørgsmål og diskussioner i institutionerne: Hvad er det i grunden, der skal dokumenteres og evalueres? Handler D/E om at føre bevis for og vurdere de pædagogiske aktiviteter, eller er det børnenes læring der skal dokumenteres og evalueres? Hvilke former for beviser skal der i givet fald bruges? Skal der fotograferes, diskuteres, udfyldes skemaer, opgøres tal? Og hvilke værdier eller kriterier skal der vurderes ud fra? Skal der sættes mål for de pædagogiske aktiviteter og for børnenes læring? Og i så fald, hvilken type mål? Mål for hele børnegruppen? Mål for det enkelte barn? Brede formål eller specificerede målsætninger? Mange eller få mål – skal vi "have det hele med" eller nøjes med det centrale? Og hvordan skal det i givet fald måles, om målene er nået? Skal der i det hele taget "måles" eller skal vi "møde" børn?

Her træder de kommunale forvaltninger ind på arenaen på forskellige måder. De statslige lovkrav er bindende for kommunerne, men de skal selv forvalte dem. De er blevet pålagt at evaluere institutionerne, og de kan selv blive evalueret ud fra, om de opfylder deres forpligtelser. Men i øjeblikket griber de det meget forskelligt an. I de forskellige kommuner er der forskellige – lokalt og politisk bestemte - holdninger til, hvordan man ønsker at styre dagtilbuddenes arbejde og i hvilket omfang. Ikke desto mindre "spredes" bestemte dokumentations- og evalueringsredskaber både på landsplan og regionalt til daginstitutioner som vidensproducerende teknikker. De nationale evalueringenheder, bl.a. EVA (Danmarks Evalueringsinstitut) og KREVI (Det kommunale og regionale Evalueringsinstitut) har på den ene side til opgave at være evaluerende og rådgivende for stat, kommuner og institutioner. På den anden side påtager de sig også udviklende opgaver, hvor de støtter produktion af viden, der kan give de overordnede politiske og forvaltningsmæssige niveauer indsigt i, hvad der foregår "på gulvet" – i institutionernes daglige arbejde (synliggørelse). Det gør det nødvendigt at udvikle en (vis grad af) standardisering. Kommuner og institutioner skal – for at være sammenlignelige – dokumentere ud fra fælles kategorier og evaluere ud fra fælles, centralt fastsatte kriterier.

Til trods for det mangfoldige – eller brogede – billede af D/E

I personalerummet bliver det aftalt, at Susanne i eftermiddag tager en snak med Petreas mor om, hvordan det går med at lege med de andre piger. Petrea har været ked af det, men nu går det meget bedre. Måske fordi Yasmin har været inviteret med hjem og lege.

i dagtilbuddene i Danmark i dag, tegner der sig således visse tendenser: En tendens til en standardisering og harmonisering – evaluering ud fra på forhånd specificerede mål. En tendens til en øget grad af individualisering - fokus ikke på børnegruppen, men det enkelte barn. Samt en tendens til totalisering – at stadig flere områder af institutionernes praksis og børnenes liv, herunder relationerne til forældrene og relationerne mellem institutionerne og forældrene, bliver gjort til genstand for evaluering. Flere og flere – politikere, forvaltning, bestyrelser, ledere,

personale, forældre (og børn?) - bliver involveret i at dokumentere og evaluere stadig mere og mere. Det fører over i næste spørgsmål.

Er dokumentation og evaluering en neutral proces? Også her er svaret nej. D/E handler ikke bare om at evaluere og dokumentere "det vi altid har gjort". Enhver form for dokumentation og evaluering indebærer, at der sættes fokus på noget bestemt – og at andet glider i baggrunden. De er faktisk det, der er meningen, når D/E tænkes som relevante redskaber til styringen af den offentlige sektor.

Specielt når det drejer sig om "arbejde med mennesker" kan der være nyttigt at skelne mellem "praktisk mesterskab", at kunne håndtere opgaver og udfordringer i praksis, og "symbolsk mesterskab", hvor man er i stand til at "oversætte" det, man gør, til sprog – tegn, tale, tekst eller tal. "Oversættelsesproblematikken" betyder, at nye former for dokumentations og evalueringspraksis nødvendigvis vil påvirke den daglige pædagogiske praksis. Alle aspekter af den pædagogiske faglighed, af hverdagens mangfoldighed og menneskers udviklingsmuligheder kan ikke rummes på én gang. Noget vil fremstå som "ikke-viden" og "ikke-relevant". Andet vil blive til "viden" og "vigtigt".

Lisbeth har "skolestartssamtale" med Joakims mor. Samtalen tager udgangspunkt i et skema, hvor de voksne på Joakims stue har krydset af, hvad Joakim kan, hvad han næsten kan, og hvad han har brug for hjælp til. Skemaet er på 7 sider om omfatter "Det personlige indre", f.eks. selvværd, "Det sociale", f.eks. om barnet kan "mærke og genkende sine egne følelser hos andre børn", "Det kropslige", f.eks. om barnet selv kan "tage tøj af og på, binde snørrebånd etc.", "Det sproglige", f.eks. om barnet "ved konfliktløsning bruger sproget på en hensigtsmæssig måde", "Det musiske", "Det logisk-matematiske" og "Det visuelt-rumlige". Men skemaet rummer også nogle rubrikker, der handler om "hjemmets fysiske omsorg for barnet", samarbejdet mellem institution og familie, og relationerne mellem barn og forældre, f.eks. ved aflevering og afhentning.

På loppestenen har flere af børnene været meget optagede af små dyr og insekter. De er blevet fanget i glas og der er blevet sagt adr.. og uuh... To af børnene har haft en regnormefarm, men ormene flygtede. De voksne har nu lavet et emne om små dyr: Finde dyr, fortælle om dyr, læse om dyr, fotograferer dyr, tegne dyr. Billederne er blevet til en udstilling, som forældrene kan se på fredag, hvor der er saft og kaffe, fordi det er første fredag i måneden.

Det betyder imidlertid ikke, at ændret lovgivning i sig selv vil føre til netop de praktiske forandringer, som lovgiverne har tænkt sig. Eksempelvis ved vi endnu ikke, om det nye lovbestemte fokus på "Udsatte Børn" vil føre til det ønskede resultat, men ved, at der vil blive indledt en ny praksis, hvor institutionerne vil blive evalueret på, hvorvidt de kan dokumentere, at de har haft disse børn i fokus.

Tilsvarende bekræfter vores undersøgelse de mange tidligere undersøgelser, der viser, at reformer, f.eks. uddannelsesreformer ikke "slår igennem" fra den ene dag til den anden. Alle de mange involverede aktører – kommuner, institutioner, individer – vil forsøge at finde deres måde at forstå tingene på, så det giver mening ud

fra deres perspektiv og verdensbillede. Eksempelvis når sprog- vurderinger – som af mange pædagogisk uddannede opleves som inderligt overflø- dige, fordi man taler med børnene til daglig – kan opleves som en hyggelig anledning til en god 1 til 1 kontakt med et barn. Systemerne bliver dermed "løst koblede". De

samme begreber kommer til at betyde noget helt forskelligt i forskellige sammenhænge, og kan bruges med helt forskellige formål. Det leder over i sidste spørgsmål i denne runde:

Skaber dokumentation og evaluering anerkendelse af det pædagogiske arbejde? Her bliver vi nødt til at svare både ja og nej. Med D/E har pædagogerne fået en stærkere og tydeligere position som vidensproducenter. D/E giver anledning til skabelse af former for viden om det pædagogiske arbejde, som vi aldrig har haft før. For faggrupper, der som pædagogerne arbejder for professionel status og anerkendelse, er vidensbasering af afgørende betydning.

Tilsvarende kan det styrke den professionelle autoritet – f.eks. i forhold til forældrene – at kunne støtte sig til tilsyneladende neutrale redskaber som skemaer og tests.

På den anden side indebærer D/E ikke kun nye former for vidensproduktion, men også nye former

Onsdag eftermiddag har Lone 2 timer til at "lave dokumentation" i personalerummet. Hun arbejder med at laminere fotos af den gruppe 3-4 årige, der havde malværksted i dag. Billederne viser børn med røde forklæder, der er ivrigt optagede af at male på en stor hvid papirsduk. Dokumentationen er rettet til forældrene, men skal også bruges, når personalet skal evaluere læreplanstemaet "Kultur og Kulturelle udtryksformer".

Skemaet er næsten identisk med det skema, der i denne kommune anvendes i forbindelse med "Børn med særlige behov" eller "Udsatte børn". I dette tilfælde er der imidlertid ingen problemer. Joakim er en stor og ansvarlig dreng, som alle er enige om sagtens kan starte i skole til efteråret.

På personalemødet i november arbejdes med udformning af handleplaner for de næste 4 måneder. Der udfyldes et skema, hvor det angives, hvilket læreplanstema, der skal arbejdes inden for, og hvilke emner, der skal behandles inden for dette tema. Der fastsættes overordnede kvalitetsmål for institutionen og læringsmål for såvel børnene som de voksne, relateret til henholdsvis de pædagogiske læreplaner og den voksenlæreplan, som institutionen selv har fastsat. Det fastsættes, hvordan de forskellige aktiviteter skal dokumenteres, og hvilke evalueringsmetoder og evalueringsspørgsmål, der skal stilles. Det udfyldte skema vedhæftes, når institutionen sender sin overordnede, lovfæstede lære- og udviklingsplan, der er godkendt af forældrebestyrelsen, til den pædagogiske konsulent i kommunens Børn og Unge-afdeling. Institutionernes indmeldinger opsamles af den pædagogiske konsulent og forelægges politikerne i Børn og Familie udvalget.

for vidensstyring. På det såkaldte vidensmarked, hvor der i dag konkurreres mellem de offentlige forskningsinstitutioner, evalu-

eringsinstitutionerne, professions- uddannelsernes videnscentre og de private konsulent- og koncept- virksomheder kæmpes der også om, hvilke former for viden, der får status som rigtig og relevant. Herunder kæmpes der mellem forskellige professioner eller fag- grupper om, hvem der har mono- pol på hvilke former for viden. Er det f.eks. pædagogerne, der er til stede i dagligdagen med børnene, eller de kommunale forvaltere, der har læst evalueringsrapporten, der "ved bedst" og som derfor har ret til at træffe de afgørende beslutninger om, hvordan der skal handles? Her er styrkeforholdet uafklaret – der foregår i øjeblikket en vigtig kamp om retten til at bestemme hvilken viden der dominerer området. Det er derfor uhyre vigtigt hvilke kategorier der anvendes når der skabes viden af og for pædagogerne. For en bredere demokratisk betragtning er det interessante om de dokumentations- og evaluerings- regimer, der praktiseres, er i stand til at understøtte formålet med den pædagogiske aktivitet – herunder den etik, som pædagogisk praksis må forpligte sig på. □

Lene Skytthe Kaarsberg Schmidt

Videnskabelig assistent ved Afdeling for Pædagogik, Københavns Universitet. Lenes faglige interesser spænder blandt andet over sprogpsykologi og helhedsskolen.

Peter Østergaard Andersen

Lektor ved Afdeling for Pædagogik, Københavns Universitet. Peter forsker primært i temaer inden for barndoms- og børneforskning, pædagogiske professioner og evalueringsproblematikker.

Katrin Hjort

Lektor ved Institut for Pædagogik, DPU. Katrin forsker blandt andet i evalueringsproblematikker inden for de pædagogiske områder samt styre- og påvirkningsformer.

LÆS MERE

Rapporten kan downloades fra Pædagogisk Portal